

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE

a articolului 287 alin. (1) din Codul de procedură penală
(reluarea urmăririi penale)

(Sesizarea nr. 15g/2015)

CHIȘINĂU

14 mai 2015

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

DI Alexandru TĂNASE, *Președinte*,
DI Aurel BĂIEȘU,
DI Igor DOLEA,
DI Victor POPA, *judcători*,
cu participarea dlui Maxim Iurcu, *grefier*

Având în vedere sesizarea depusă la 9 aprilie 2015
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în ședință plenară închisă
Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 9 aprilie 2015 de Curtea Supremă de Justiție, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. d) din Codul jurisdicției constituționale, privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „*dacă ulterior se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea de sub urmărire*” din alineatul (1) al articolului 287 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

2. Articolul 287 din Codul de procedură penală vizează condițiile și modalitatea de reluare a urmăririi penale după încetarea ei, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire.

3. Autorul sesizării a pretins, în special, că reluarea examinării cauzei penale, având drept temei circumstanțele cuprinse în art. 287 alin. (1) din Codul de procedură penală, contravine articolelor 16, 20, 21 și 23 din Constituție, precum și principiului *non bis in idem* (dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă), prevăzut la articolul 4 al Protocolului nr.7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și articolul 14 alin. 7 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

4. Prin decizia Curții Constituționale din 16 aprilie 2015 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudeca fondul cauzei.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Procuraturii Generale.

6. La ședința plenară publică a Curții, autorul sesizării a fost reprezentat de Vasile Foltea, avocat. Parlamentul a fost reprezentat de dl Sergiu Sidor, șef al Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională și organele de drept, în cadrul Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului. Guvernul nu și-a delegat reprezentantul său.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

7. La 9 aprilie 2012 procurorul Procuraturii Cimișlia a emis ordonanța de încetare a urmăririi penale în privința cetățeanului V. Nedu, din motivul lipsei în acțiunile acestuia a elementelor infracțiunii prevăzute de art. 264 alin. (3) din Codul penal.

8. La 28 iunie 2014, Prim-adjunctul Procurorului General a emis, în temeiul art. 287 alin. (1) și (4) din Codul de procedură penală, o ordonanță, prin care a anulat ordonanța emisă de procurorul Procuraturii Cimișlia, invocând vicii fundamentale și neelucidarea în volum deplin a circumstanțelor care au importanță pentru justa soluționare a cauzei.

9. La 28 august 2014 ordonanța din 28 iunie 2014 a fost adusă la cunoștința persoanei interesate. La aceeași dată, persoana interesată a fost informată și despre finalizarea urmăririi penale.

10. La data de 5 ianuarie 2015, avocatul Vasile Foltea a înaintat un demers către Judecătoria Cimișlia, prin care a solicitat ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 287 alin. (1) din Codul de procedură penală.

11. Prin încheierea din 4 februarie 2015, Judecătoria Cimișlia a dispus înaintarea unui demers către Curtea Supremă de Justiție pentru sesizarea Curții Constituționale.

12. La 30 martie 2015, Plenul Curții Supreme de Justiție a emis hotărârea nr. 6 cu privire la adoptarea sesizării pentru exercitarea controlului constituționalității sintagmei „*dacă ulterior se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea de sub urmărire*” din alineatul (1) al articolului 287 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, prezentând sesizarea Curții Constituționale pentru soluționare.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

13. Prevederile relevante ale Constituției (M. O., 1994, nr. 1) sunt următoarele:

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngredi accesul la justiție.”

Articolul 21

Prezumția nevinovăției

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

14. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 (republicat în M. O., nr. 248-251, art. 699) sunt următoarele:

Articolul 6

Termeni și expresii utilizate în prezentul cod

„[...]”

4) viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, care a afectat hotărârea pronunțată – încălcare esențială a drepturilor și libertăților garantate de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, de alte tratate internaționale, de Constituția Republicii Moldova și de alte legi naționale;

[...]”

Articolul 22

Dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori

„(1) Nimeni nu poate fi urmărit de organele de urmărire penală, judecat sau pedepsit de instanța judecătorească de mai multe ori pentru aceeași faptă.

(2) Scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale împiedică punerea repetată sub învinuire a aceleiași persoane pentru aceeași faptă, cu excepția cazurilor când fapte noi recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente au afectat hotărârea respectivă.

(3) Hotărârea organului de urmărire penală de scoatere a persoanei de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, precum și hotărârea judecătorească definitivă, împiedică reluarea urmăririi penale, punerea sub o învinuire mai gravă sau stabilirea unei pedepse mai aspre pentru aceeași persoană pentru aceeași faptă, cu

excepția cazurilor când fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente au afectat hotărârea pronunțată.”

Articolul 287

Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire

„(1) Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire se dispune de către procurorul ierarhic superior prin ordonanță dacă, ulterior, se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

(2) Reluarea urmăririi penale poate fi dispusă și de către judecătorul de instrucție în cazul admiterii plângerii depuse împotriva ordonanței procurorului de încetare a urmăririi penale ori de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire.

(3) În cazul reluării urmăririi penale în condițiile prezentului articol, dacă, pe baza datelor din dosar, procurorul consideră necesar luarea unei măsuri preventive sau unei măsuri asigurătorii, el dispune luarea măsurii necesare sau, după caz, face propunerile respective judecătorului de instrucție.

(4) În cazurile în care ordonanțele de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire au fost adoptate legal, reluarea urmăririi penale poate avea loc numai dacă apar fapte noi sau recent descoperite ori un viciu fundamental în cadrul urmăririi precedente a afectat hotărârea respectivă. În cazul descoperirii unui viciu fundamental, urmărirea penală poate fi reluată nu mai târziu de un an de la intrarea în vigoare a ordonanței de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei sau scoatere a persoanei de sub urmărire.”

15. Prevederile relevante ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, amendată prin protocoalele adiționale la această Convenție (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997), sunt următoarele:

Articolul 6

Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședințe poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanța atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe dacă să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

Protocolul 7

Articolul 4

Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori

„1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat.

2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii și procedurii penale a statului respectiv, dacă fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

3. Nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art.15 din convenție.”

16. Prevederile relevante ale Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice (adoptat la New York la 16 decembrie 1966 și ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28 iulie 1990) sunt următoarele:

Articolul 14

„[...]”

7. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit din pricina unei infracțiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă în conformitate cu legea și cu procedura penală a fiecărei țări.”

ÎN DREPT

17. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează în esență reluarea urmăririi penale după încetarea ei, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire penală.

18. Astfel, sesizarea se referă la principii cu valoare constituțională, și anume dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă (principiul *non bis in idem*).

A. ADMISIBILITATEA

19. În conformitate cu decizia sa din 16 aprilie 2015, Curtea a reținut că, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. g) din Codul Jurisdicției Constituționale, rezolvarea cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor normative, sesizate de Curtea Supremă de Justiție, ține de competența Curții Constituționale.

20. Articolele 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. d) din Codul Jurisdicției Constituționale abilitază Curtea Supremă de Justiție cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

21. Curtea observă că obiect al excepției de neconstituționalitate îl constituie sintagma „*dacă ulterior se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea de sub urmărire*” din alineatul (1) al articolului 287 din Codul de procedură penală.

22. Curtea reține că prerogativa de a soluționa cazurile excepționale de neconstituționalitate, cu care a fost investită prin articolul 135 alin.(1) lit. g) din Constituție, presupune stabilirea corelației dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia și de pertinența prevederilor contestate pentru soluționarea litigiului principal în instanțele de judecată.

23. În acest context, Curtea reține că, prin Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 cu privire la interpretarea art.135 alin.(1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova (M.O. 1997, nr.33-34, art.14), a statuat că:

„[...] Excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. [...]”

24. În același sens, legiuitorul a specificat în articolul 7 alin. (3) din Codul de procedură penală că excepția de neconstituționalitate este admisibilă doar în cazul în care instanța constată că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor Constituției și este expusă într-un act juridic care poate fi supus controlului constituționalității.

25. Urmând jurisprudența sa anterioară (a se vedea hotărârile nr.9 din 20 mai 2008, nr.26 din 23 noiembrie 2010 și nr.30 din 23 decembrie 2010, nr.15 din 13 septembrie 2011), Curtea va aborda problema de constituționalitate a prevederilor contestate din lege, raportate la circumstanțele concrete ale litigiului principal, prin prisma normelor constituționale invocate de autorul sesizării, luând în considerare atât principiile consacrate în Constituție și în dreptul intern, cât și cele statuate în

dreptul internațional și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare - *Curtea Europeană*).

26. Curtea reiterează că, potrivit Hotărârii nr. 55 din 14 octombrie 1999 privind interpretarea unor prevederi ale articolului 4 din Constituția Republicii Moldova, „această prevedere comportă consecințe juridice, presupunând, mai întâi, că organele de drept, inclusiv Curtea Constituțională [...], sunt în drept să aplice în procesul examinării unor cauze concrete normele dreptului internațional [...], acordând, în caz de neconcordanță, prioritate prevederilor internaționale”.

27. În aceeași ordine de idei, în Hotărârea nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28 mai 1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr. 39 din 9 iulie 2001, Curtea Constituțională a menționat că „*practica jurisdicțională internațională [...] este obligatorie pentru Republica Moldova, ca stat care a aderat la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*”.

28. Curtea reține că prevederile contestate nu au făcut anterior obiectul controlului constituționalității.

29. Prin urmare, Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului, în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul Jurisdicției Constituționale.

30. Astfel, pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea va opera cu prevederile articolului 21 din Constituție, cu raționamentele expuse în jurisprudența sa anterioară, precum și prin raportare la jurisprudența Curții Europene.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 21 DIN CONSTITUȚIE

31. În opinia autorului sesizării, prevederile supuse controlului constituționalității încalcă articolul 21 din Constituție, potrivit căruia:

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

1. Argumentele autorului sesizării

32. Autorul excepției de neconstituționalitate susține că prevederile supuse controlului constituționalității contravin principiului *non bis in idem* și nu corespund cerințelor de calitate a legii.

33. Autorul sesizării consideră că partea apărării dispune de un șir de pârghii, care pot fi utilizate pentru apărarea persoanei în procesul de probare a vinovăției de către partea acuzării, inclusiv dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori pentru aceeași faptă, principiu ce presupune că cel care prin conduita sa a ignorat ordinea de drept va răspunde o singură dată pentru fapta ilicită, pentru o încălcare a legii se va aplica o singură sancțiune juridică.

34. În opinia autorului sesizării, norma supusă controlului constituționalității creează posibilitatea anulării, în orice moment, a oricărei ordonanțe de încetare a urmăririi penale și punerea ulterioară a persoanei sub învinuire pentru aceeași faptă.

2. Argumentele autorităților

35. Parlamentul, în opinia sa, menționează că norma contestată se aplică în situația când procurorul ierarhic superior apreciază hotărârea de încetare a urmăririi penale ca fiind ilegală și neîntemeiată. Acest caz include situațiile când procurorul ierarhic superior constată că legea privind temeiurile încetării urmăririi sau scoaterii de sub urmărire penală a fost interpretată greșit de către procurorii inferiori. Ordonanța de reluare a urmăririi penale trebuie să fie motivată în sensul menționării erorii de drept și erorii de fapt.

36. Parlamentul consideră că sintagma „a dispărut circumstanța pe care se întemeia” include situația când apar fapte noi sau recent descoperite. Astfel, reluarea urmăririi penale în asemenea circumstanțe este considerată ca fiind conformă normelor constituționale și corespunde prevederilor art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană.

37. Potrivit opiniei scrise a Președintelui Republicii Moldova, hotărârea organului de urmărire penală de scoatere a persoanei de sub urmărire penală, precum și hotărârea judecătorească definitivă, împiedică reluarea urmăririi penale, punerea sub o învinuire mai gravă sau stabilirea unei pedepse mai aspre pentru aceeași persoană pentru aceeași faptă, cu excepția cazurilor când fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii anterioare au afectat hotărârea pronunțată. Astfel, prevederile contestate nu depășesc cadrul legal și constituțional în măsura celor două temeuri invocate mai sus, iar reluarea urmăririi penale poate fi realizată doar cu respectarea principiului non bis in idem.

38. În opinia prezentată de Guvern, se menționează că reluarea urmăririi penale într-o cauză clasată pentru temeiurile prevăzute de art. 275 pct. 1-3 din Codul de procedură penală este posibilă în toate cazurile, cu condiția că nu a expirat termenul de prescripție. Astfel, reluarea urmăririi penale într-o cauză clasată pentru orice motiv, inclusiv pentru faptul că hotărârea precedentă a fost luată pripit, fără să fie efectuate toate acțiunile de urmărire posibile de către procurorul ierarhic superior, nu contravine dispozițiilor

articolului 22, fiindcă în cauză nu a fost urmărită penal nici o persoană fizică sau juridică.

39. Totodată, Guvernul menționează că în cazurile reluării urmăririi penale după încetarea ei sau după scoaterea de sub urmărire soluția dispusă de procurorul ierarhic superior trebuie să se bazeze pe motivele care sunt expres arătate în alin. (2) al articolului 22, în situația când hotărârea anterioară de încetare a urmăririi penale sau de scoatere de sub urmărire a fost adoptată legal la acel moment în baza probelor acumulate.

40. În opinia prezentată de Procuratura Generală se menționează că principiul *non bis in idem* poate fi aplicat în procedurile de încetare a urmăririi penale de către procuror doar în cazurile când pe marginea acestor soluții s-a pronunțat instanța de recurs. Soluțiile care se dau la terminarea fazei de urmărire penală nu au autoritate de lucru judecat, deoarece există posibilitatea ca urmărirea penală să fie reluată cu privire la aceleași persoane și aceleași fapte.

3. Aprecierea Curții

3.1. Principii generale

41. Curtea menționează că într-o societate democratică atribuția de bază a statului este protecția persoanei. Prin instituirea normelor procesual-penale, statul urmărește scopul de a proteja persoana și societatea de infracțiuni, dar, în același timp, să protejeze persoana și societatea de abuzurile persoanelor investite cu atribuții de cercetare a infracțiunilor, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

42. Articolul 21 din Constituție garantează principiul prezumției nevinovăției persoanei, potrivit căruia orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

43. Curtea reține că garanțiile instituite prin articolul 21 din Constituție încorporează și dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă (principiul *non bis in idem*).

44. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă a devenit un principiu fundamental și incontestabil al oricărui sistem de drept și este garantat de normele actelor internaționale, la care a aderat și Republica Moldova.

45. Astfel, potrivit articolului 4 alin. 1 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană, nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat.

46. Cu termeni similari operează și articolul 14 alin. 7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, potrivit căruia nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit din pricina unei infracțiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă în conformitate cu legea și cu procedura penală a fiecărei țări.

47. La fel, articolul 22 alin. (1) din Codul de procedură penală stipulează că nimeni nu poate fi supus de două ori urmăririi penale, judecării și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă.

48. Curtea Constituțională, conferind principiului *non bis in idem* o conotație constituțională, în Hotărârea nr. 26 din 23 noiembrie 2010 asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin. (6) art. 63 din Codul de procedură penală a subliniat:

„[...] dreptul [de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori pentru aceeași faptă] derivă din art.21 din Constituție, conform căruia: “Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale”. Din conținutul normei constituționale se deduc trei principii: prezumția nevinovăției, caracterul public al procedurilor penale și posibilitatea persoanei de a utiliza toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea sa. [...]”

49. În contextul celor enunțate, Curtea reține că principiul statuat de art.21 din Constituție – asigurarea tuturor garanțiilor necesare apărării persoanei acuzate de un delict în procesul judiciar – pe lângă alte drepturi procesuale, oferă persoanei și dreptul constituțional de a nu fi urmărită, judecată sau pedepsită de mai multe ori pentru aceeași faptă.

3.2. Aplicarea principiilor enunțate în prezenta cauză

50. Curtea reiterează că, potrivit prevederilor internaționale, nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de două ori de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru aceeași faptă.

51. Potrivit jurisprudenței Curții Europene, principiul *non bis in idem* își găsește aplicabilitatea doar în cazul unei acuzații în materie penală (a se vedea, spre exemplu, cauza *Maaouia vs. Franța*, 5 octombrie 2000) și, evident, în dosarele penale în care figurează persoane acuzate. Așadar, în procedura penală națională principiul va fi aplicat dacă anterior persoana a avut calitatea de bănuț, învinuit, inculpat sau condamnat pentru o faptă care ulterior a devenit obiectul unei urmăririi penale sau examinări judiciare repetate.

52. Curtea reține că principiul *non bis in idem* impune autorităților publice competente nu doar interdicția *de a judeca* repetat o persoană, dar și interdicția de a *urmări penal* de mai multe ori persoana pentru aceeași faptă.

53. Curtea menționează că pronunțarea și intrarea în vigoare a unei sentințe judecătorești sau emiterea unei hotărâri de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale împiedică reluarea urmăririi

penale, punerea sub o învinuire mai gravă sau stabilirea unei pedepse mai aspre pentru aceeași faptă săvârșită de aceeași persoană.

54. Totodată, acest principiu urmează a fi aplicat numai atunci când a fost emis un act cu caracter definitiv, fie că este vorba de o ordonanță de încetare a urmăririi penale, de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire penală, fie de o hotărâre judecătorească definitivă. Prin urmare, principiul *non bis in idem* nu se aplică în cadrul căilor ordinare de atac sau al altor proceduri legale de contestare.

55. La fel, dispozițiile art. 4 par.2 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană sunt inaplicabile în cazurile de revizuire a unei hotărâri judecătorești.

56. În același timp, Curtea reține că, potrivit articolului 4 par. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană, principiul *non bis in idem* nu împiedică reluarea urmăririi penale dacă *fapte noi sau recent descoperite*, sau *un viciu fundamental* în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

57. Astfel, Curtea menționează că, potrivit Convenției Europene, două situații pot determina redeschiderea unei cauze penale, și anume: 1) *există fapte noi sau recent descoperite*; 2) *există un viciu fundamental*.

58. Potrivit art. 4 par. 3 al Protocolului nr. 7, **nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită** în temeiul art. 15 din Convenția Europeană. Prin urmare, statele nu sunt în drept de a institui, prin lege, alte temeiuri de redeschidere a proceselor încetate anterior.

59. Curtea reține că, în conformitate cu prevederile internaționale, art. 22 alin. (3) din Codul de procedură penală stabilește că hotărârea organului de urmărire penală de scoatere a persoanei de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, precum și hotărârea judecătorească definitivă, împiedică reluarea urmăririi penale, punerea sub o învinuire mai gravă sau stabilirea unei pedepse mai aspre pentru aceeași persoană pentru aceeași faptă, **cu excepția cazurilor când *fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental* în cadrul procedurii precedente au afectat hotărârea pronunțată.**

60. Aceste două situații de excepție, enunțate cu titlu de principiu în partea generală a Codului de procedură penală, sunt transpuse în art. 287 alin. (4), care stabilește că în cazurile în care ordonanțele de încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire au fost adoptate legal, reluarea urmăririi penale poate avea loc numai dacă *apar fapte noi sau recent descoperite ori un viciu fundamental* în cadrul urmăririi precedente a afectat hotărârea respectivă.

61. Curtea reține că „*fapte noi*” constituie date despre circumstanțele de care nu avea cunoștință organul de urmărire penală la data adoptării ordonanței atacate și care nici nu puteau fi cunoscute la acea dată, iar „*fapte recent descoperite*” sunt faptele care existau la data adoptării ordonanței atacate, însă nu au putut fi descoperite.

62. La fel, potrivit Raportului explicativ la Protocolul nr. 7, termenul „fapte noi sau recent descoperite” include noi mijloace de probă privind fapte preexistente. Mai mult, articolul 4 din Protocolul nr. 7 nu împiedică redeschiderea procedurii în favoarea persoanei condamnate și orice altă modificare a hotărârii judecătorești în beneficiul acesteia.

63. Aceleași raționamente se regăsesc și în Hotărârea explicativă a Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 4 iulie 2005 „Cu privire la practica asigurării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale”.

64. Cu referire la circumstanțe enunțate mai sus, Curtea menționează că ordonanța de încetare a urmăririi penale, de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire penală poate fi anulată, cu reluarea urmăririi penale, oricând în interiorul termenului de prescripție, dacă au fost invocate fapte noi sau recent descoperite.

65. În același timp, Codul de procedură penală (art. 6 pct. 44)) tratează „viciul fundamental” ca o încălcare esențială a drepturilor și libertăților garantate de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, de alte tratate internaționale, de Constituția Republicii Moldova și de alte legi naționale.

66. De asemenea, în cazul descoperirii unui viciu fundamental, urmărirea penală poate fi reluată nu mai târziu de un an de la intrarea în vigoare a ordonanței de încetare a urmăririi penale, de clasare a cauzei sau de scoatere a persoanei de sub urmărire.

67. În cauza *Sutyazhnik vs. Rusia* (nr. 8269/02, din 23 iulie 2009, paragr.35), Curtea Europeană a acceptat că, în anumite circumstanțe, principiul securității raporturilor juridice poate fi afectat pentru a remedia un „viciu fundamental” sau „o eroare judiciară” (a se vedea în contextul cauzei *Radchikov c. Rusiei*, nr. 65582/01, hotărâre din 24 mai 2007).

68. Prin normele procesual-penale enunțate *supra*, potrivit cărora reluarea urmăririi penale poate avea loc numai dacă apar fapte noi sau recent descoperite ori a existat un viciu fundamental, legislatorul național a urmărit instituirea unui echilibru echitabil între sarcinile procesului penal - *stabilirea adevărului și exercitarea unei justiții echitabile*. Instanțele judecătorești și organele de urmărire penală, care aplică normele procesual-penale, sunt obligate să activeze în așa mod, încât nici o persoană să nu fie neîntemeiat bătută, învinuită sau condamnată, sau supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere.

69. Totodată, Curtea menționează că în timp ce alineatul (4) al art. 287 din Codul de procedură penală detaliază situațiile de reluare a urmăririi penale enunțate la art. 22 alin. (3), atunci potrivit alineatul (1) al art. 287 reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire poate fi dispusă de către procurorul ierarhic superior prin ordonanță dacă, ulterior, se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri

sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

70. În acest sens Curtea constată că, potrivit art. 287 din Codul de procedură penală, reluarea urmăririi poate fi dispusă în condițiile alin. (1) și alin. (4), situațiile fiind **distincte**. În același timp, doar alin. (4) din art. 287 preia normele prevăzute în art. 22 din Codul de procedură penală și Protocolul nr. 7 art. 4 § 2 din Convenția Europeană. Prin urmare, condițiile care admit reluarea urmăririi penale prevăzute de alin. (1) al art. 287 din Codul de procedură penală depășesc limitele circumscrise de Convenția Europeană, constituind o **derogare**, inadmisibilă de la prevederile art. 4 al Protocolului nr. 7 (*a se vedea p. 58 din prezenta hotărâre*).

71. Curtea observă, de asemenea, că prevederile cuprinse la alineatul (1) al art. 287, în fapt, acordă procurorului ierarhic superior dreptul de a relua urmărirea penală **oricând și în lipsa unor temeieri clar definite, care ar putea fi considerate judicioase în fiecare caz individual**.

72. Curtea menționează că norma supusă controlului constituționalității plasează persoana într-o stare de incertitudine pentru un termen nedefinit și pentru circumstanțe care pot fi invocate aleatoriu la redeschiderea cauzei penale.

73. De principiu, Curtea subliniază că odată cu încetarea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire sau clasarea cauzei penale persoana urmează a dispune de certitudinea și convingerea că nu va mai fi bănuită și urmărită penal.

74. Cu referire la redeschiderea urmăririi penale pe motiv că ancheta inițială nu a fost completă, în cauza *Stoianova și Nedelcu vs. România*, Curtea Europeană a menționat: **„carențele autorităților nu pot fi imputabile reclamantilor și nu trebuie să-i pună într-o situație defavorabilă”**.

75. De asemenea, în opinia Curții Europene, simpla părere că investigațiile într-o anumită cauză ar fi fost „incomplete și neobiective” nu poate, în sine, în absența unor erori jurisdicționale, încălcări grave ale procedurii de judecată sau abuzuri de putere, să releve erori în aplicarea dreptului material sau din ale motive considerabile care decurg din interesele justiției să indice prezența unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente (*a se vedea Radchikov vs. Rusia*, par.48). Astfel, reclamantul ar fi cel care va suporta consecințele omisiunilor autorităților în cadrul investigațiilor prelabile, iar simpla afirmație despre o deficiență sau omisiune în cadrul anchetei, deși minoră și nesemnificativă, ar crea o posibilitate nelimitată pentru organele de urmărire penală să comită un abuz de natură procedurală prin solicitarea redeschiderii procedurilor finalizate.

76. Curtea reține că omisiunile sau erorile autorităților trebuie să servească în beneficiul bănuितului, învinuitului, inculpatului. Cu alte cuvinte, riscul oricărei erori comise de organul de urmărire penală, sau chiar de o instanță, urmează să fie suportat de către stat, iar corectarea acesteia nu

trebuie să fie pusă în sarcina persoanei în cauză, cu excepțiile enunțate mai sus.

77. Concluzionând cele menționate, Curtea reține că reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire de către procurorul ierarhic superior prin ordonanță dacă, ulterior, se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire, este contrară garanțiilor instituite prin articolul 21 din Constituție.

În temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 60, 61, 62 lit.a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite* excepția de neconstituționalitate a Curții Supreme de Justiție.

2. *Se declară neconstituțional* alineatul (1) al articolului 287 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003.

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău, 14 mai 2015
HCC nr. 12
Dosarul nr. 15g/2015